

Utenlandske navn på norsk

SVEIN LIE

Universitetet i Oslo

Det finnes ikke ett prinsipp som avgjør hvordan vi skriver utenlandske navn på norsk, men flere, og i artikkelen vises det hvordan de ulike prinsippene brukes på navn fra ulike deler av verden. Navn som skrives med latinsk alfabet, skrives oftest slik det blir gjort i originalspråket, men statsnavn og en del kjente stedsnavn har ofte en egen norsk form. For navn som ikke primært skrives med latinsk alfabet, er det især navn skrevet med kyrillisk eller gresk alfabet som omtales i artikkelen. Forfatteren viser at de offisielle reglene for transkripsjon av russiske navn blir fulgt til en viss grad, men at greske stedsnavn i svært liten grad skrives slik norske skriveregler tilsier.

Innledning

Howdan skriver vi *Praha* eller *Moskva* eller *Irak* eller *Tsjekhov* på norsk – det er slike problemer jeg vil ta opp her. Det skal altså dreie seg om skrivemåter av utenlandske navn, især stedsnavn, men også personnavn, i norsk. Dette er et stort spørsmål, med mange sider, så jeg skal ikke komme inn på alle, men si mest om problemene med navn som i utgangspunktet ikke skrives med latinske bokstaver.

Endonymi og eksonymi

Når vi normerer utenlandske navn, skiller vi gjerne mellom to hovedprinsipper, endonymi og eksonymi. Endonymi vil si at vi skriver navnet slik en gjør i det aktuelle landet, mens eksonymi betyr at vi bruker en annen navneform. Bynavnet *Praha* på norsk følger altså prinsippet om endonymi, mens det dansk-svensk-tyske *Prag* følger prinsippet om eksonymi.¹⁾

Når følger vi så det ene prinsippet, og når følger vi det andre – i Norge? Det er vel rett å si at vi på norsk har endonymi som et hovedprinsipp, men ikke fullt ut. For i mange tilfeller har vi egne norske navn på steder, og det er da først og fremst:

1. Navn på stater: *Tyskland*, *Frankrike*, *Spania*, *Mosambik*, men også noen statsliknende områder nær Norge: *Skottland*, *Færøyene*.

2. Navn på større områder som hører til eller berører flere land: *Stillehavet, Østersjøen, Alpene, Rhinen*.
3. Navn på noen steder (elver, byer) med en tradisjonell norsk form, der den endonymiske formen passer dårlig med norsk språkmønster: *Themsen* (eng. *The Thames*), *Haag* (ned. *den Haag*).

Når det gjelder statsnavn, er hovedmønsteret altså at vi bruker våre egne norske betegnelser. I svært mange tilfeller er det likevel ingen forskjell på landets eget navn og det vi bruker i Norge, som i *Italia, Portugal, Argentina* o.a. Når vi har en annen (eksonymisk) betegnelse, er det helst i disse tilfellene:

- a) Vi har en tradisjonell betegnelse (gjelder især stater nær oss): *Tyskland, Frankrike, Belgia, Sveits, Spania, Russland, Estland, Østerrike, Romania, Montenegro* mfl.²⁾
- b) Vi lar navnet følge et latiniserende mønster med endelse på *-ia*: *Belgia, Tsjekkia, Slovakia* (slovakisk *Slovensko*), *Latvia* (latv. *Latvija*), *Slovenia* (slovensk *Slovenija*), *Kroatia* (kro. *Hrvatska*), *Tyrkia* (tyr. *Türkiye*).³⁾
- c) Statsnavnet inneholder diakritiske tegn, som tas bort på norsk: *Island* (isl. *Ísland*), *Mexico* (sp. *México*), *Mosambik* (port. *Moçambique*). Unntak her er *São Tomé og Príncipe* og *Zaire*.

Når det gjelder mindre steder innafor et land, f.eks. byer, så er endonymi hovedregelen i norsk, dvs. at vi helst skriver slik det gjøres i vedkommende land. Det gjør vi mer enn i dansk og svensk, og hovedprinsippet om endonymi ble slått fast allerede i mellomkrigstida. Omtrent samtidig med en fornorskingsprosess for norske navn (*Kristiania* > *Oslo*, *Fredrikshald* > *Halden*, *Søndre Bergenhus amt* > *Hordaland fylke* o.a.) bestemte en da at en skulle gå bort fra tradisjonelle tysk-danske navn som *Prag, Rom, Genf, Lissabon, Belgrad* o.a. til de endonyme *Praha, Roma, Genève, Lisboa, Beograd* osv.⁴⁾ Dette prinsippet er gjennomført også i *Göteborg, København* (istf. *Gøteborg, Kjøbenhavn*). Men noen steder har fått beholde den tyske formen som et alternativ: *Moldau/Vltava, Karlsbad/Karlovy Vary, Pilsen/Plzeň*. Her er det rimelig å tenke seg at grunnen er dels at dette er den tradisjonelle formen i norsk (og norsk-dansk), dels at den tsjekkiske formen virker fremmed og kan skape problemer når navnet skal uttales.^{5) 6)}

Vi ser altså at aksenter og andre diakritiske tegn i all hovedsak ikke forekommer i landsnavn, men i navn på byer beholdes de som regel, især i europeiske navn: *München* (Ty.), *Liège* (Bel.), *Málaga* (Sp.), *São Paulo* (Bra.), *Rhône* (Fr.), *Bragança* (Port.), *Brač* (Kro.), *Łódź* (Pol.), *Gdańsk* (Pol.), *Győr*

(Ung.), *București* (Rom.), *Chișinău* (Mold.).⁷⁾ Blant større ikke-europeiske språk som bruker latinsk alfabet og som også bruker mange diakritiske tegn, er vietnamesisk, men her sløyfes vanligvis disse detaljene i norsk, jf. *Hanoi*, vietnamesisk *Hà Nội*. En grunn til dette er nok at antallet diakritika er stort i vietnamesisk, men også at det finnes diakritiske tegn som ikke brukes i europeiske språk og derfor volder ekstra problemer. Ellers brukes ikke aksent ved et par bynavn som har samme navn som landsnavnet: *Mexico*, *Panama* (sp. *México*, *Panamá*).

Vi har til nå ikke berørt personnavn. Vi tar det kanskje for gitt at en skal gjengi navnet slik det skrives originalt, så langt som mulig – iallfall er det prinsippet i norsk. Her er det noen unntak, det gjelder historiske navn, konger som Christian og Louis blir *Kristian* og *Ludvig* når de dør, men det finnes språksamfunn som har tradisjon for å skrive også andre personnavn på sin nasjonale måte. Latvierne f.eks. kjenner nok Saussure helst som *Sosīrs*, og filmen *Shakespeare in Love* heter i Kroatia *Zaljubljeni Šekspir*. En annen type nasjonalisering av navn finner vi i litauisk og latvisk, der de fleste navn får lagt til kasusendelser, derfor heter Edvard Grieg *Edvardas Grygas* på litauisk (i nominativ) og *Edwards Grīgs* på latvisk.⁸⁾

Et helt annet problem er at sjøl om vi vil ha en endonymisk form på et navn, er det ikke alltid slik at denne formen ligger fast. Vi har gjennom tidene kjent en by ved Rhinen som både *Strasbourg* og *Strassburg*, alt etter om byen var fransk eller tysk. En by lenger øst var en gang kjent som *Lemberg*, og den hørte da til Østerrike-Ungarn. Etter første verdenskrig ble den polsk og kjent i Norge som *Lwow*, for deretter å bli sovjetisk og benevnt *Lvov*, før den så i dag tilhører det uavhengige Ukraina og nå er kjent som *Lviv*. Et annet eksempel: Kosovo har vært en provins i Serbia, og i Norge er det de serbiske navneformene som har vært brukt mest: *Kosovo* og *Pristina* (serbisk *Priština*). Men den nye uavhengige staten har albansk som hovedspråk, og dermed må det bli *Kosova* og *Prishtina*.

Andre skriftsystemer – utenfor Europa

Problemene med gjengivelse av navn øker når vi kommer til andre alfabeter eller skriftsystemer. Her kan en pragmatisk sett kan velge mellom to hovedprinsipper:

1. En internasjonal skrivemåte,
    - a. kodifisert av det aktuelle landet,
    - b. som brukes ut fra vane eller hevd, oftest slik navnene gjengis på engelsk.
  2. En nasjonal (norsk) skrivemåte
- For språk utenfor Europa er det første prinsippet (1a + 1b) det vanlige.

Kina

Prinsippet 1a) finner vi ved kinesiske navn, der vi i dag stort sett bruker den skrivemåten Kina har fastsatt. For Kina har en egen norm for kinesisk (mandarin) skrevet med latinske bokstaver, kalt pinyin, som mange vestlige land i dag følger, og vi skriver derfor nå helst *Beijing* og *Mao Zedong* og ikke *Peking* og *Mao Tse tung*, slik vi gjorde før.

Fordelen med dette systemet er at om alle bruker det, vil det ikke være tvil om skrivemåten i norsk, siden den følger skrivemåten i andre land. Ulempen er at skrivemåten i mindre grad indikerer uttalen enn det en «norsk» skrivemåte ville gjøre, men når det gjelder kinesisk, er vel det problemet ikke så stort, siden de færreste av oss ville komme i nærheten av en korrekt kinesisk uttale i alle fall.

Japan, Korea

Det andre alternativet (1b) finner vi ved gjengivelse av bl.a. japanske og koreanske navn, der vanlig skrivemåte i mange vestlige land baserer seg på skrivemåten i engelsk. Vi får derfor *Yokohama* og *Hiroshima*, ikke *Jokohama* og *Hirosjima*, som vi ville få om vi hadde en egen norsk skrivemåte. Dette gjelder også språk som fransk, spansk og tysk (altså ikke *Hiroschima* på tysk), men noen land har sterkere tendens til nasjonal skrivemåte og skriver her *sj*-lyden som de gjør i egne navn, bl.a. tsjekkisk og kroatisk *Hirošima*, polsk *Hiroszima*, tyrkisk *Hiroşima* og ungarsk *Hirosima* (*s* betgner en *sj*-lyd i ungarsk).

Arabiske navn

Vi ser i nyhetene stadig oftere arabiske navn, altså navn med bakgrunn i arabisk språk. Landsnavn og kjente store steder ellers har en fast skrivemåte på norsk: *Irak*, *Kairo*, men for mindre kjente navn kan det se ut til å være fritt fram for den skrivemåten man ønsker. En tidligere palestinsk statsminister fikk i 2004 navnet sitt skrevet slik i et utvalg aviser og nettsteder:

- I Norden: *Korei* (NRK, Dagbladet), *Qurie* (Aftenposten, Dagbladet, VG, Dagsavisen), *Qureia* (Politiken, Morgunblaðið), *Quray* (Dagens Nyheter, Hufvudstadsbladet)
- Internasjonalt ellers: *Qureia* (The Independent, The Washington Times, Globe and Mail), *Qorei* (CNN, Le Monde), *Qurei* (EUs presidentskap 2004 - Eire, Al Jazeera), *Qurie* (Den saudiske ambassade i USA), *QuriealQrei'* (Den palestinske regjering), *QureilQuraya* (Palestinian Media Center), *Kurei* (Der Spiegel, Süddeutsche Zeitung), *Abu Ala* (!) (Corriere della Sera).

Her ville det nok være ønskelig med litt fastere skrivemåter.

Kyrillisk og gresk alfabet

I Europa finner vi i tillegg til det latinske alfabetet to alfabeter i utstrakt bruk, kyrillisk og gresk. Det greske alfabetet brukes først og fremst i Hellas, men også på Kypros av den gresktalende majoriteten der. Det kyrilliske alfabetet brukes først og fremst i Russland, Ukraina og Hviterussland, men også i noen andre land: Bulgaria, Serbia og Makedonia. I tillegg ble alfabetet tatt i bruk for en rekke språk innenfor det gamle Sovjetunionen. Alfabetet har nasjonale varianter tilpasset det enkelte språk, slik tilfellet også er for latinsk skrift (jf. norsk æ, ø, å).^{9) 10)}

Kyrillisk

Når en skal gjengi noe fra ett alfabet i et annet, slik tilfellet er når vi skal gjengi f.eks. russiske navn i norsk, har vi to valg: Vi kan gjengi navnet bokstav for bokstav, dvs. det som kalles translitterering, eller vi kan forsøke å gjengi uttalen, og da snakker en helst om transkribering.

For russiske navn er det vanlig både i Norge og andre vestlige land å transkribere. Og det blir da gjort, også i Norge, slik at en forsøker å gjengi uttalen best mulig ut fra reglene i det enkelte språk – derfor blir den store dikteren *Пушкин* omtalt som *Pusjkin* i Norge, *Pushkin* i England, *Pouchkine* i Frankrike, *Puszkín* i Polen, *Pușkin* i Romania, *Puškinas* i Litauen osv.¹¹⁾ I tillegg finnes det en såkalt vitenskapelig transkribering, som bygger på prinsippet om translitterering, mest brukt av slavister, og vår forfatter skrives da *Puškin*.

De norske transkriberingsreglene er blitt til i samarbeid med dansker og svensker, slik at de tre språkene følger hverandre noenlunde, men ikke helt, jf. skrivemåten av en stor russisk dikter: *Tsjekhov* (norsk), *Tjehov* (svensk),

Tjekhov (dansk), jf. *Tšehov* (finsk), *Chekhov* (eng.). Reglene for russisk gjelder stort sett også for andre språk med kyrillisk alfabet, men ikke serbisk.^{12) 13)}

Serbisk skrives helst med kyrillisk alfabet, men latinsk alfabet er også både tillatt og brukt, også etter at Jugoslavia ble oppløst. Det betyr at stedsnavn har offisielle skrivemåter i begge alfabeter. En stor serbisk by skrives dermed *Huu* eller *Niš*, og den siste skrivemåten brukes da også i kroatisk og bosnisk og likeså i norsk. Men om byen hadde vært i Russland, Ukraina eller Bulgaria, ville skrivemåten i norsk vært *Nisj*. I prinsippet har vi dermed for serbiske navn den samme situasjonen som for kinesiske, nemlig at landet sjøl autoriserer en skrivemåte for språk som bruker latinsk alfabet.

Ekskurs – retranskripsjon

Et spesielt problem gjelder såkalt retranskripsjon (Leira 2006). Hvis noen av mine forfedre, med etternavn *Lie*, hadde emigrert til Russland for lenge siden, hvordan skal vi da gjengi navnet til etterkommerne som er født i Russland, *Lie* eller *Li*? Det norske navnet tilsier det første, transkribering fra russisk tilsier det siste. Dette er ikke bare et teoretisk problem, men har vært et diskusjonstema bl.a. ved navnet på et stort oljefelt i Barentshavet, som på norsk dels kalles *Shtokman(-feltet)* (slik bl.a. StatoilHydro), dels *Sjtokman* (anbefalt av Språkrådet) og dels *Stockman* (slik bl.a. Aftenposten). Feltet er oppkalt etter en russisk oseanograf, som på russisk heter *Штокман*, og det tilsier skrivemåten *Sjtokman*. Men slektsnavnet stammer fra tysk, og det kunne tale for at en skulle bruke den tyske formen, altså *Stockmann*. Det er derfor gode argumenter for både *Sjtokman* og *Stockmann*. Et liknende tilfelle er byen *Toljatti*, russisk *Тольятти*, som er oppkalt etter den italienske kommunistlederen *Togliatti*. Og videre: Den russiske komponisten *Anton Rubenstein* er mest kjent slik i vest, og Trotskijs opprinnelige navn oppgis oftest å være *Bronstein*, men en konsekvent transkribering fra russisk ville gi *Rubinsjtejn* og *Bronsjtejn*. Praxis er altså ikke enhetlig for russiske navn med opphav i vest.

Gresk

Vi skal også kort nevne problemer med transkripsjon fra gresk. Her er utfordringene langt større enn dem vi møter når vi skal transkribere russiske navn, for russisk har en temmelig ortofon skrivemåte.

For gresk er det langt mer komplisert, for bokstavene avspeiler en eldre uttale (klassisk gresk), men lydutviklinga har gjort at uttalen ofte har fjernet seg langt fra den opprinnelige. Dermed kan det bli stor avstand mellom skrive-

måten alt etter om vi vil translitterere (bokstav for bokstav) eller transkribere (i trang mening, altså gjengi uttalen). Et par eksempler:

- Αίγινα, Λέσβος
  - Translitterering: *Aigina, Lesbos*
  - Transkripsjon: *Ejina, Lesvos*

For språk utenfor Europa er det første prisnippet (1a + 1b) det vanlige. I de transkripsjonsreglene som Språkrådet har autorisert,¹⁴⁾ er det uttalen som er grunnlaget for de norske formene, og *Ejina* og *Lesvos* er nå offisielle former, men fram til for få år siden var det *Egina* og *Lesbos*. De translittererte formene svarer ofte til former som er kjent fra gammelt av, slik f.eks. *Lesbos*. Andre ganger finnes det dessuten tradisjonelle former som ikke svarer til dagens skrivemåte, bl.a. *Kreta*, der dagens form er *Krete/Kriti* (translitterert/transkribert).¹⁵⁾

Enda et problem med normering av greske navn er at siden Hellas (og Kypros) har mange populære reisemål, har reisebyråene stor innvirkning på hva vi oppfatter som korrekt skrivemåte av turistmålene. Mer om det nedenfor.

En liten undersøkelse

Kyrillisk

Vi har altså i Norge en norm for hvordan russiske navn skal skrives. Et annet spørsmål er hva som skjer i virkeligheten, for vi blir stadig utsatt for fremmedspråklig påvirkning, særlig fra engelsk, og vi møter dermed alternative skrivemåter av slike navn. Dette slår tydelig inn på norske tv-skjermer, der vi har sett f.eks. Gorbatsjov og Jeltsin blitt benevnt *Gorbachev* og *Yeltsin*.

For å få en indikasjon på om reglene blir fulgt, eller om navnene skrives etter engelsk mønster for transkribering, har jeg søkt på noen navn på nettet og notert antall treff på de enkelte skrivemåtene. Jeg har brukt Google og bedt om «dokumenter på norsk», og det er de tallene som er gjengitt nedenfor. Jeg har i noen tilfeller også kontrollert mot Kvasir og der bedt om «Norske søk». Tallene er noe forskjellige, men tendensene er de samme.¹⁶⁾

Om en først tar stedsnavn, er det åpenbart at Moskva oftest skrives slik på norske nettsider, altså ikke *Moscow*. Men når en kommer til andre stedsnavn der den norske og engelske formen er ulike, blir bildet annerledes:

Tabell 1: Russiske byer

<i>Norsk skrivemåte</i>		<i>Engelsk skrivemåte</i>	
Nizjnij Novgorod	854	Nizhny Novgorod	1 160
Tsjeljabinsk	981	Chelyabinsk	1 890
		Tchelyabinsk	2 310
Sotsji	3 230	Sochi	3 200
Kamtsjatka	967	Kamchatka	1 410
Sjeremetjevo	51	Sheremetyevo	1 550

Vi ser at tendensen er at engelsk skrivemåte er vel så hyppig som norsk for disse navnene, og især for det siste navnet, som er navnet på Moskvas hovedflyplass.

Når det gjelder personnavn, kan vi først se på noen kjente avdøde kunstnere:

Tabell 2: Russiske kunstnere 1

<i>Norsk skrivemåte</i>		<i>Engelsk skrivemåte</i>	
Tsjekhov	3 990	Chekhov	1 380
Tsjekov	359		
Tsjaikovskij	9 290	Tchaikovsky	4 670
Tsjajkovskij	753		
Sjostakovitsj	12 600	Shostakovich	3 440

Tendensen er her at navnet oftest har norsk form. For personer fra vår egen tid eller nær fortid er tendensen mindre klar.

Tabell 3: Russiske kunstnere 2

<i>Norsk skrivemåte</i>		<i>Engelsk skrivemåte</i>	
Rostropovitsj	598	Rostropovich	486
Rakhmaninov	1 410	Rachmaninov	7 420
Nurejev	435	Nureyev	546

For personer fra vår tid kommer også det til at de sjøl kan ha valgt en bestemt skrivemåte av eget navn, f.eks. om en russer velger å skrive *Elena* eller *Helena* eller *Yelena* i vestlige land, også i Norge (istf. *Jelena*), og da er det rimelig å bruke det.

For noen utvalgte idrettsfolk får vi disse tallene:

Tabell 4: Russiske idrettsutøvere

<i>Norsk skrivemåte</i>		<i>Engelsk skrivemåte</i>	
Sjilkov	262	Shilkov	32
Sjarapova	17 600	Sharapova	5 830
Tsjudov	261	Tchoudov	1 320
Tsjoudov ¹⁷⁾	1 830		

Den første er en skøytelegende fra 1950-tallet, og navnet skrives tilnærmet bare på norsk. Det var før tv-ens og Internettets tid, og folk flest så aldri den engelske skrivemåten.

Den neste er en aktiv tennisstjerne, og engelsk skrivemåte forekommer i stor grad, men jenta er også blitt superkjendis pga. sitt utseende, og det kan vel forklare at vi oftest har en norsk skrivemåte. Den siste er aktiv skiskytter, neppe kjent utenfor idrettsverdenen. Og her ser vi at engelsk skrivemåte er nesten like vanlig som norsk.

Noen eksempler med noen kjente politikere i Ukraina og Hviterussland:

Tabell 5: Politikere i Ukraina og Hviterussland

<i>Norsk skrivemåte</i>		<i>Engelsk skrivemåte</i>	
Timosjenko	1 410	Timoshenko	658
Jusjtsjenko	4 200	Yushchenko	377
Lukasjenko	2 090	Lukashenko	783

Om en her skal trekke noen tendenser ut fra disse tallene, må det bli dette: Russiske stedsnavn utenom Moskva skrives minst like ofte på engelskspråklig vis som på norsk. Russiske (og ukrainske/hviterussiske) personnavn derimot skrives oftest i pakt med norske transkripsjonsregler, især om personene er kjente og ikke minst om de er avdøde. Men navn på nålevende personer, især mindre kjente (men ikke bare), skrives også ofte etter engelsk skriveskikk.

Så langt fakta, men hva så? Så vidt jeg kan se, er det norske systemet for transkribering under press. Det er lett å forstå om vi tenker på navn i nyhetene, f.eks. idrettsfolk som dukker opp, og som norske journalister gjerne møter i engelsk språkform, f.eks. *Tchoudov*, og da er det lett å videreformidle denne formen også på norsk.

Dette må vi kanskje leve med, men det er mulig å tenke seg en annen løsning, nemlig en felles internasjonal skrivemåte av russiske navn. En slik skrivemåte ville mest naturlig være autorisert av russiske myndigheter. Det

ville fortsatt være opp til hver enkelt land om denne måten å skrive russiske navn på, men det er naturlig å tenke seg at de fleste land med latinsk alfabet ville følge opp, slik de fleste gjør med kinesiske navn. For hvis russerne skulle gjøre dette, ville det bli det samme som kineserne har gjort for sitt språk og sine navn. Og det er også det som enkelte land har gjort, til dels nylig, da de gikk over fra kyrillisk til latinsk alfabet, f.eks. Moldova og Aserbajdsjan, der det nå ikke lenger er tvil om skrivemåten. En slik løsning ville også svare til situasjonen for serbisk.

Jeg har sympati med den løsningen vi har i dag, men vi ser at det forekommer flere skrivemåter, især navn på aktuelle personer. En enhetlig skrivemåte ville ha skapt mer stabilitet i skrivemåten.

Gresk

Vi har også sett litt på skrivemåten av greske navn på nettet. Det ble nevnt ovenfor at transkripsjonsreglene ikke har vært konsekvente over tid, og i tillegg kommer så reisebyråene, som ser ut til å gå sine egne veier, uavhengig av regelen i norsk.

Et søk på nett for noen kjente turiststeder gir dette resultatet (Google, sider på norsk):

Tabell 6: Byer i Hellas

<i>Gresk</i>	<i>Norsk off. skrivemåte</i>	<i>Annen skrivemåte</i>
Χανιά	Khania 679	Chania 35 100
Χίος	Khios 1 570	Chios 24 700
Χαλκιδική	Khalkidiki 41	Halkidiki 4 440
		Chalkidiki 916

Vi ser her at de offisielt godkjente skrivemåtene står særdeles svakt i dette materialet. Men det er også tydelig at det ikke er konsekvens i de vanligste skrivemåtene, for framlyden er den samme i alle tre navn, og skrivemåten i gresk likeså, og likevel skrives framlydene i to av navnene helst med *Ch* og den tredje helst med *H*.

Noe liknende ser vi her:

Tabell 7: Byer i Hellas og på Kypros

<i>Gresk</i>	<i>Norsk off. skrivemåte</i>	<i>Annen skrivemåte</i>
Αγία Νάπα	Ajia Napa 251	Ayia Napa 51 300
Αγιος Νικόλαος	Ajos Nikolaos 2	Agios Nikolaos 39 800

Her ser vi at de offisielle formene nesten ikke er i bruk. Men tallene viser også at stammen i første ordet i stedsnavnet skrives forskjellig på «turistnorsk», sjøl om det er varianter av samme greske ord.¹⁸⁾ Ajia Napa er riktignok på Kypros, mens Ajos Nikolaos er i Hellas (på Kreta), men språket som danner grunnlaget for navnene, er tross alt det samme greske.

Denne inkonsekvensen er det nok ikke bare norske reisebyråer som skal ha ansvaret for. Om en søker videre på nettet, ikke bare til norske sider, finner vi at de norske skrivemåtene i stor grad svarer til dem som brukes internasjonalt. Når Khios markedsfører seg som *Chios*, er det ikke underlig at norske byråer bruker samme skrivemåte. Og kanskje det også her hadde vært bra om det fantes én standard skrivemåte i latinsk alfabet for greske navn, slik at det både ble færre skrivemåter av hvert navn, og at det ikke forblir slik at de offisielle skrivemåtene i stor grad blir neglisjert. Men det må grekerne (og kypriotene) sjøl finne ut av.

Noter

- ¹⁾ Om endonymi og eksonymi bl.a. Leira (1998, 2006), Brodal (1999).
- ²⁾ Uttale er ikke tema her, men det er verdt å peke på en parallell her, for store, kjente byer har aksept for «norsk» (eksonym) uttale, det gjelder bl.a. København, London, Paris, Hamburg, Madrid, New York, mens idealet for de mindre kjente er at de skal uttales som på stedet.
- ³⁾ Et brudd på denne tradisjonen finner vi ved det tradisjonelle *Moldavia*, som ble erstattet med det endonyme *Moldova* da nasjonen ble uavhengig.
- ⁴⁾ Om denne prosessen bl.a. Helleland (2007), Arstal (1922) og *Navn på stater og en del viktigere landområder* (1932).
- ⁵⁾ Et unntak er også det eksonyme *Mogadishu* for det somaliske *Moqdisho*.
- ⁶⁾ Den tradisjonelle skrivemåten av bynavn som *Prag*, *Belgrad* o.l. har i mange tilfeller sin bakgrunn i eldre skrivemåter lokalt. Beograd het en gang *Belgrad* («hvit/vakker by») også på serbisk, og det gav da opphav til skrivemåten med 'l' i mange språk. Navneformen *Belgrad* var altså en gang et endonym, men er blitt eksonym. Og på samme måte: Praha het en gang *Praga*, derav *Prag/Prague* o.l., Firenze het en gang *Florentia* («den blomstrende»), derav navn som *Florence/Florenz/Florens*, og *Napoli* het opprinnelig *Neapolis* («nybyen», fra gresk), derfor *Neapel* bl.a. i tysk og svensk. Det er på samme måte når andre språk kaller Norge for *Norway*, *Norwegen*, *Norvegia* osv., hvor navneformene er basert på den eldre (norrøne) uttalen av landsnavnet.
- ⁷⁾ Et unntak er *Riga* (Lat.) (latv. *Rīga*), trolig fordi byen er godt kjent også i Norge, jf. at den mindre kjente byen *Liepāja* i Latvia har aksent. Også *Istanbul* mangler diakritisk tegn på norsk (prikk over i) (tyrk. *İstanbul*), og det kan skyldes at byen er svært kjent. (Det kan også skyldes at den aktuelle bokstaven her, dvs. stor 'I' med prikk over, virker for fremmed, for Språkrådet anbefaler også skrivemåten *Izmir* (i Tyrkia) (tyrk. *İzmir*.)
- ⁸⁾ Her og ellers har *Wikipedia* vært en nyttig hjelpemiddel, både norsk utgave og ikke minst utgaver på andre språk.

- ⁹⁾ De landene som har kyrillisk alfabet i Europa, er slike som religiøst domineres av ortodoks kristendom (siden alfabetet fulgte med kristningen av folkegruppene). Også Romania, der de fleste er ortodokse, brukte tidligere kyrillisk alfabet, men på 1800-tallet gikk rumenerne over til å bruke latinsk skrift.
- ¹⁰⁾ De tidligere sovjetrepublikkene Moldova og Aserbajdsjan har gått over fra kyrillisk til latinsk alfabet etter at de ble sjølstendige stater.
- ¹¹⁾ Det samme prinsippet bruker russisk når de transkriberer til kyrillisk, derfor skrives undertegnede på russisk *Свейн Ли*, dvs. *Svejn Li*.
- ¹²⁾ Se litteraturlista: *Transkripsjon av kyrillisk og nygresk*.
- ¹³⁾ Engelsk er ikke alltid konsekvent i transkribering av russiske navn. Tsjekhov skrives *Chekhov* på engelsk, mens Tsjaikovskij vanligvis skrives *Tchaikovsky* til tross for at framlyden er den samme i begge navn og skrives likt på russisk.
- ¹⁴⁾ Se litteraturlista: *Transkripsjon av kyrillisk og nygresk*.
- ¹⁵⁾ Jf. også Lie (1993) og *Geografilista* (1991).
- ¹⁶⁾ Søkene er foretatt i februar 2008.
- ¹⁷⁾ Den offisielle norske skrivemåten er *Tsjudov*.
- ¹⁸⁾ Også kjent fra *Hagia Sophia* i nåværende Istanbul, som helst skrives slik, etter klassisk mønster. *Ajos/Ajia* (hankjønn/hunkjønn) = «hellig».

Summary

There is no single principle that tells us how to write foreign names in Norwegian, but several, and in this paper it is shown how the different principles are used for names from different parts of the world. Names written in the Latin alphabet are most often written in the same way as in the original language, but names of states and some other well known place names often have a special Norwegian form. Of names not written primarily in the Latin alphabet the paper deals mostly with those written in the Cyrillic or Greek alphabet. The author shows that the official rules for transcribing Russian names are followed to a certain degree, whereas Greek place names on the other hand are rarely written according to the official Norwegian rules.

Litteratur

- Arstal, Aksel. 1922. *Geografiske fremmednavn*. Kristiania: Det Mallingske bogtr.
- Brodal, Jan. 1999. Endonymi eller eksonymi? Noen prinsipielle og praktiske betraktninger. I Botolv Helleland & Leif Nilsson (red.): *Utanlandske navn i Norden*, 157–170. Uppsala: NORNA-förlaget.
- Geografilista*. 1991. (Utgitt av Norsk språkråd.) Oslo: Novus.
- Helleland, Botolv. 2007. Exonyms from a Norwegian point of view. 6th Meeting, Working Group on Exonyms (Foredrag 17.05.07).
- Leira, Vagleik. 1998. Jemen eller Yemen – åssen skriver vi utenlandske geografiske navn? *Språknytt* 2/98, 18–22.
- Leira, Vagleik. 2006. *Geografiske navn i flere språk*. Oslo: Novus.
- Lie, Svein. 1993. *Geografilista*. [Anmeldelse av *Geografilista*.] *Norsk Lingvistisk Tidsskrift*, 1/93, 91–101.

Navn på stater og en del viktigere landområder. 1932. (Utgitt av Kirke- og undervisningsdepartementet.) Oslo: Cappelen.

Transkripsjon av kyrillisk og nygresk (Språkrådet). Internett: http://www.sprakrad.no/Ordboeker/Andre/Transkripsjon_av_kyrillisk_og_nygresk/ [Nedlastingsdato: 20. februar 2008.]

Wikipedia <<http://no.wikipedia.org/wiki/Hovedside>> (og andre utgaver).

Svein Lie

Institutt for lingvistiske og nordiske studier, Universitetet i Oslo

Pb. 1102 Blindern

N-0317 Oslo

svein.lie@iln.uio.no